

Görüşler / *Opinion Papers*

10-11 Yaş Grubu Çocuklardan Oluşan 4. Sınıf Öğrencilerinin Kütüphanede ve İnternetteki Bilgi Arama Davranışları*

Information Seeking Behaviors in the Library and on the Internet Consisting of 10-11 age group's children Grade 4 Students

Esmeray Karataş Ateş**

Öz

Bu çalışma, çocukların kütüphanedeki ve internetteki bilgi arama davranışlarının analiz edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiş nitel bir çalışmadır. Çalışmanın amacını gerçekleştirmek için 10-11 yaş grubu çocuklardan oluşan 115 adet 4. Sınıf öğrencisi seçilmiştir. Araştırmaya katılan 115 öğrenciye 14 adet kapalı ve 2 adet açık uçlu olmak üzere 16 soruluk bir anket formu uygulanmıştır. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar içerik analizi tekniğinden yararlanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi sonucunda; çocukların kütüphanede ve internette bilgi arama yöntemleri, amaçları, bilgi kaynağı önceliği, bilgi arama kolaylığı, kitaplarda ve internette bilgi arama yöntemi, arama motoru tercihi, bulduğu bilgileri kullanma ve değerlendirme biçimi, basılı kaynaklarda ve internette bilgi ararken karşılaştıkları güçlükler belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular; çocukların kütüphanede bilgi ararken bir rehber gereksinim duyduklarını, interneti kütüphane yerine ve arama motorunu ise kütüphane kataloğu yerine kullandıklarını, hem kütüphanede hem de internette merak ettikleri her tür konuda bilgi aradıklarını, bilgi ararken ilk önce kitaplara baktıklarını, onlar için bilgi bulmanın en kolay yolunun internete bakmak olduğunu, kitaplarda bilgi ararken en sık içindekiler bölümüne baktıklarını, internette bilgi ararken en sık arama motorunun karşısına getirdiği ilk sayfadaki ilk siteye baktıklarını, internette bilgi ararken en sık Google arama motorunu kullandıklarını, kütüphanede ve internette buldukları bilgi hakkında ilk önce notlar aldıklarını, internette buldukları bilginin doğruluğundan şüphe duyduklarını ve anlayabilecekleri düzeyde basılı ve elektronik bilgi kaynağı bulmakta zorlandıklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Kullanıcı araştırmaları; bilgi arama davranışı; bilgi erişim; bilgi gereksinimi; çocukluk dönemi.*

Abstract

This is a qualitative study, carried out with the aim to analyze the behavior of children in regard to

* Bu makale, Prof. Dr. Murat Yılmaz'ın danışmanlığını yaptığı Esmeray Karataş Ateş tarafından İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde hazırlanan *Çocukların bilgi arama davranışlarının analizi ve çocuklara yönelik elektronik bilgi kaynakları içeren bir veritabanı tasarımı* başlıklı doktora tezine dayanmaktadır.

** Dr., Uzm. Kütüphaneci. Darüşşafaka Eğitim Kurumları. e-posta: kesmeray@gmail.com

information seeking behaviors in libraries and on the internet. 115 children of an age group between 10-11 years have been selected among Grade 4 students in order to execute this research. 115 students participating in the study were asked a total of 16 questions, of which 14 were closed-ended and 2 open-ended. Responses to open-ended questions were analyzed by using the content analysis technique. Upon the data analysis result; the following factors were determined: children's information seek objectives and methods in the library and on the internet, information resource priority, information seek friendliness, methods of information seek in books and on the internet, search engine preferences, forms of usage and evaluation of the information obtained and difficulties encountered when seeking for information in printed resources and on the internet. The findings are as follows: Children require guidance when searching for information in the library, they use internet instead of library and they use search engine instead of library catalogue, they seek for any kind of information both in the library and on the internet, when seeking for information they first seek in books, the easiest way for them to look for information is to take a look to the internet, when they seek for information in books, they most frequently take a look in the content section, when they seek for information on the internet, they most frequently take a look in the first page the site has provided, when they seek for information on the internet, they most frequently use Google search engine, they are first taking notes about the information obtained in the library and on the internet, they doubt the accuracy of the information they obtained on the internet and they have difficulties in finding printed and electronic information appropriate for their comprehension level.

Keywords: User survey; information seeking behavior; information retrieval; information needs; childhood.

Giriş

Günümüzde sadece kitap, dergi vb. basılı bilgi kaynakları dışında veritabanları gibi elektronik bilgi kaynaklarını da kapsayan kütüphane ve bilgi merkezleri, hizmet verdiği hedef kullanıcı kitlesini iyi tanımak ve onların bilgi arama davranışlarını iyi analiz ederek kullanıcılarının bilgi gereksinimlerine yönelik hizmetler tasarlamak durumundadırlar. Çocuklar, psikolojik ve fizyolojik gelişim özelliklerinden dolayı, kütüphane ve bilgi hizmetleri açısından onlara özgü hizmetlerin tasarlanması ve sunulması gereken kullanıcı grupları arasında yer almaktadır. Bu nedenle çalışmada öncelikle çocuk kavramı, çocukluğun tarihi, çocuk hakları ve çocuk psikolojisi gibi konulara değinilmesi uygun görülmüştür.

Türk Dil Kurumu “çocuk” kelimesini, “bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan” şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 1998). Yaşamın doğuştan ergenliğe kadar süren dönemine ise çocukluk denilmektedir (Yavuzer, 1993). Çocuk yaşamı, tarihte uzun süre yüksek ölüm oranının tehdidi altında kalmıştır ve ana babalar sağlıklı evlatlarına, erişkin insanın küçültülmüş kopyası gözüyle bakarak onları kısa sürede çalışmaya başlayabilecek, görevler üstlenebilecek büyük insanlar olarak görmüşlerdir. Batıda çocukluk döneminin insan yaşamında çok farklı bir yeri olduğu, çocuğun da kendine özgü ihtiyaçları olan bir kişi olduğu düşüncesi ancak çok yavaş bir gelişme sonunda yerleşebilmiştir (Axis, 1999, s. 261). Çocukluğun tarihini konu alan araştırmalar bize çocukluk kavramının ve onların

yetişkin insanlardan farklı değerlendirilmesi gerekliliği düşüncesinin 17. yüzyıldan itibaren kabul görmeye başladığını göstermektedir (Onur, 2010, s. 111).

Çocukluk, salt biyolojik bir kategori değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle tarihsel süreci boyunca ekonomik, sosyokültürel ve politik düzlemde farklı şekillerde algılanmış ve kavramsallaştırılmıştır. Bugünkü anlamı ile “çocukluğun keşfi” ya da “inşası” mevcut değerler dizisindeki değişimin ve sürekliliğin izleri, pre-modern çağa dair tarihi bilgilerin ve analizlerin göz önüne alınması ile mümkün olmuştur. Özellikle erken Ortaçağa ilişkin doküman eksikliğine rağmen sosyal tarih alanındaki kapsamlı çalışmalar çocukluk konusuna yoğunlaşan akademik çalışmaların iki farklı yaklaşımı kapsadığını göstermektedir. İlk yaklaşım, kültürel ve belirli ölçüde siyasal yapıların çocukların yaşamlarına, formasyonlarına ve toplumdaki çocukluk algısına etkisini temel almaktadır. İkinci yaklaşım ise biyolojik özelliklerin, çocuk gelişimini ve yetişkinlerin çocuklarla kurduğu ilişkiyi ağırlıklı olarak etkilediği varsayımından yola çıkmaktadır (Öztan, 2011, s. 3).

Bilim dalı olarak çocukluğun tarihinin Fransız araştırmacı *Philippe Aries*'in 1960'ta yayımladığı “*L'enfant et la Vie Familiale Sous L'ancien Régime*” isimli çalışmasıyla başladığı bilinmektedir. Kitabın 1962'de İngilizceye “*Centuries of Childhood*” (Çocukluk Yüzyılları) ismiyle çevrilmesiyle birlikte özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde çocukluğa ilişkin tarih çalışmaları hız kazanmıştır. Çocuk müzelerinin kurulması da bu tarihlere rastlamaktadır. Özellikle İngiltere'deki çocukluk müzeleri çocukluğun tarihini araştırmayı da görev edinmişlerdir. Çocukluk tarihi araştırmacılarının araştırmalarını Ortaçağ'dan başlattıkları ve kendi aralarında önemli yöntemlilik farklılıkları gösterdikleri dikkat çekmektedir (Onur, 2005, ss. 13-14). Aries'in tarih kuramına göre en önemli kavram “çocukluk duygusu”dur. Çocukluk duygusu kavramı çocuk sevgisinden farklı olarak çocuğun kendine özgü bir varlık olduğunu bilmek anlamına gelmektedir. Aries'e göre bu duygu, Batı'da ve Ortaçağ'da yoktur ve 17. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu değişimde en önemli etkenlerin sanayileşme ve kentleşme, aile yapısının değişmesi, eğitimin yaygınlaşması gibi köklü toplumsal değişimler olduğu belirtilmektedir (Onur, 2010, s. 111).

Araştırmacıların çoğunluğu 19. yüzyılın sonlarını ve 20. yüzyılın başlarını modern çocukluk anlayışının olduğu dönem olarak göstermektedir. Batı'daki birçok toplum, insan ömrünü bir bütün olarak değil de, onu her biri kendisine ait özelliklere sahip olan çeşitli dönemler olarak ele almaktadır. Bu dönemlerden her biri, söz konusu yaşın biyolojik özelliklerinin yanı sıra genel özelliklerini de barındırmaktadır. Özellikle *Rönesans Dönemi*'nden itibaren toplumun orta ve üst sınıfındaki ebeveynlerin, çocukların iyi davranışlara ve üstün biri olduklarını gösteren bütün diğer geleneksel değerlere sahip olmaları için çok uğraştıkları görülmektedir. Bu bağlamda 1530'da *Erasmus* çocukların nezaketi hakkındaki yazısında doğru davranışların ayrıntılı bir tanımını vermektedir (Heywood, 2003, ss. 36-50). Günümüzde çocukluğun oyun, eğitim ve yetişkin olarak yaşama aşamalı hazırlanma dönemi olması gerektiği kabul edilmektedir. 20. yüzyılın başına kadar birçok aile böyle düşünemiyordu. Bütün çocukların zorunlu olarak okula

gitmesi için hükümetler tarafından harcanan çabanın uzun bir geçmişi vardır ancak bu konuda birçok maddi ve kültürel engelle karşılaşmıştır. 1619'da Saksonya'daki Weimar şehri 6-12 yaş arasındaki çocukların hasat ayı hariç bütün bir yıl boyunca okula gelmesini zorunlu kılarak eğitimde devamlılığı sağlayan ilk şehir olmuştur. 18. yüzyılda Kıta Avrupası'ndaki birçok reformcunun ulusal eğitim sistemi konusunu gündeme getirmesi önemli bir dönüm noktasıdır. 1830'larda Prusya, 1852'de Amerika (Massachusetts eyaleti), 1880'de İngiltere, 1882'de Fransa temel eğitimi ücretsiz ve zorunlu hale getirmiştir (Heywood, 2003, s. 181).

Osmanlı döneminde çocuklara yönelik bilimsel ve edebi eserlerin yazılmaya başlaması da 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde görülmektedir. Çocuğun sosyal yaşamda değer kazanması ile birlikte çocuk kitaplarının sayısında gözle görülür bir artış söz konusu olmuştur. Doktor Rüşdi'nin yazdığı "*Nuhbet-ül Efdal (1858)*" adlı eser kitap halinde ilk çocuk yayını olarak tespit edilmiştir. Bu eserde çocuklar için yazılmış hikayelerin yanı sıra "*Kabak ile Köylünün Hikayesi*", "*Karınca ile Ağustosböceğinin Hikayesi*" gibi fabl çevirileri de yer almıştır. Daha sonraki yıllarda Ahmet Mithat, Mehmet Şemseddin, Muallim Naci çocuklara yönelik birçok kitap telif etmiştir. Tanzimat'ın ilanı sonrasında yayımlanan eserlerin çoğu çevirilerden oluşmaktadır. Yusuf Kamil Paşa'nın 1862'de Fénelon'dan yaptığı "*Telemak*" çevirisi bu alanda ilk örnektir. Bu çevirinin ardından Daniel Defoe'nun "*Robinson Crusoe*", Jonathan Swift'in "*Gulliver*", Jules Verne'nin "*Arzın Merkezine Seyahat, Gizli Ada ve Balonla Beş Hafta*" isimli kitapları çevrilmiştir (Neydim, 2000). Bilinen ilk çocuk dergisi 1869'da yayınlanan ve 49 sayı çıkan "*MümeYYiz*"dir (Bayram, 2005). Daha sonra 1875'te "*Sadakat*", 1876'da "*Arkadaş*" isimli çocuk dergileri yayınlanmıştır. Aynı dönemde çocuklar tarafından rahatlıkla okunabilecek düzeyde olmamakla birlikte çoğunlukla Fransızca hikaye ve manzume çevirilerine yer veren "*Çocuklara Mahsus Gazete (1896-1908)*" ve "*Çocuklara Rehber (1897-1901)*" isimli dergiler yayınlanmıştır. Çocuğa yaklaşımda, "çocukluk" fikrinden ziyade "geleceğin yetişkini" düşüncesi, dergilerin ortak özelliklerinden biridir. Bu nedenle çocukluk, yetişkinlikten bağımsız olarak ele alınmamış ve çocuklara "*potansiyel yetişkin*" gözüyle bakılmıştır (Gurbetoğlu, 2007, s. 89).

Türkiye'de çocukluğun tarihi ile ilgili ilk bilimsel çalışma 1989'da yapılmıştır ve bu alanda ilk kitap 1994'te yayınlanan "*Toplumsal Tarihte Çocuk*" isimli sempozyum bildiri kitabıdır (Onur, 2005, s. 12). "*Türkiye'de Çocukluğun Tarihi*" isimli kitabında Onur, "*çocuğa çok önem veren bir toplum olduğumuz*" savını tartışmakta ve bu sava tezat olarak devam etmekte olan sorunlara (çocuk ölüm oranları, okullaşma oranları, okul öncesi eğitime katılma oranları vb.) çözüm için öncelikle toplumumuzdaki "*çocukluk duygusu*" ve "*çocukluk bilinci*"nin iyi tahlil edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Onur, 2005, s. 42). Türkiye'de çocukluğun tarihine ilişkin yayınları topluca bulmak için Karakaş'a (2001), bu çalışmaların gözden geçirilmesini ve değerlendirilmesini görmek için İnal'a (2001, 2003) bakılabilir. Onur'a (Onur, 2005, s. 528) göre çocuğun bilişsel gelişimini dikkate almayan her türlü yaklaşım ile çocukluğun duygusal bağlamda görülmesi, çocuk için akılcı planların ve projelerin yapılamamasına yol açmaktadır.

Günümüzde etkin, katılımcı, yaratıcı, haklarını bilen ve koruyan, sürekli değişen, çevresini de değiştiren bir çocukluk anlayışı hızla egemen olmaktadır. Bu durum, çocuklara yönelik tasarlanacak bütün hizmetlerin, karşılıklı ya da birlikte öğrenmeyi ve çocuğu da işin içine katmayı gerektirmektedir. Çocukların erişkinlerden farklı fizyolojik ve psikolojik özellikleri olduğu, sürekli büyüme ve gelişme gösterdiği bilincinin yerleşmesi, çocukların bakımının bir toplum sorunu olduğu ve bilimsel yaklaşımlarla herkesin bu sorumluluğu yüklenmesi gerektiği düşüncesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin çerçevesini oluşturmaktadır. Tabii ki bu sorumluluk, kütüphaneciler için de geçerlidir. Sözleşme, kanunen veya ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; eğitim, sağlık, barınma, fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsini birden tanımlamaktadır. Elli dört maddeden oluşan sözleşmenin "*Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.*" şeklindeki 17. maddesinin "*Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler*" şeklindeki C bendi taraf devletlerin çocuklara yönelik kütüphane ve bilgi hizmeti sunmakla yükümlülüğü olduğu şeklinde yorumlanarak onlara yönelik çağa uygun hizmetler tasarlanması gerekmektedir.

Kütüphane / Bilgi Kullanıcısı Olarak Çocuk Psikolojisi

Çocuk psikolojisi, bireyin doğum öncesi döneminden başlayarak ergenlik evresine kadar süregelen gelişimini ele alır. Bir bilim dalı olarak Çocuk Psikolojisi, büyüme ve olgunluk aşamalarını, çevresel faktörlerin bireyin gelişim biçimlerine olan etkisini, çocukla toplumun diğer üyeleri arasındaki duygusal ve sosyal etkileşimi konu edinir (Yavuzer, 1993, s. 15).

Çocuk psikolojisine ilişkin ilk çalışmalar, okul öncesi çocuğunun konuşma, oyun, heyecan ve faaliyetleri gibi belirli davranış yüzlerini içermekteydi. Zamanla, farklı yaşlarda çocuğun çeşitli davranış yüzlerinin incelenmesinin yetersiz olduğu görülmüş ve günümüzde çocuk psikolojisi, çocuğun belirli gelişim yüzleri yerine, gelişim biçimlerinin tümünü inceleyen bir bilim dalı haline gelmiştir. Tarihsel gelişim evreleri içinde, çocuk psikolojisine olan ilgi nedenlerinin farklılaştığı görülür. Önceleri iyi bir yurttaş yetiştirmek amacıyla çocuğun eğitimi düşünülmüş, sonraları giderek ilginin, çocuğun bakımı ve fizyolojik gereksinimleri doğrultusuna yöneldiği görülmüştür. Çok yakın bir zamana kadar çocuğun doğal ilgi ve arzuları, disiplinli bir yetişkin olabilmesi düşüncesiyle engellenmiştir. Çocuk konusunda ilk incelemelerde bulunan eğitimcilerin başında *Comenius* gelmektedir. Comenius 1628-1654 yıllarında yayınladığı yapıtlarında çocuğun bireyselliğiyle, onun ilgi ve yeteneklerinin tanınması gerektiğini vurgulamıştır. 1762'de *Rousseau*, "*Emil*" isimli yapıtında çocukların doğal dürtü ve arzularının eğitimin temelini oluşturduğuna değinmiştir. Rousseau'ya göre çocuğun doğal gelişiminin kolaylaştırılabilmesi için bireysel ilgi ve yeteneklerini özgürce ifade edebilmesi gerekmektedir. 18. ve 19. yüzyıllarda çocuk psikolojisine ilişkin çalışmalar arasında, *Pestalozzi*'nin 1774 yılında kendi çocuğu üzerindeki gözlemlerine dayanarak yaptığı çalışma,

çocuk gelişimine ilişkin ilk bilimsel kayıt olarak kabul edilir. Bunu *Tiedemann*'ın 1787'de kendi çocukları üzerinde gerçekleştirdiği gözlemlere dayalı araştırmaları izler. *Tiedemann*'ın çalışması çocuk psikolojisinde ilk biyografik araştırma olarak kabul edilir. Daha sonra *Froebel* 1826'da özellikle ilk çocukluk eğitime ilişkin görüşlerini ileri sürer. Erken çocukluk eğitiminin önemine inanan *Froebel*, 1840 yılında dünyadaki ilk anaokulunu açan kişidir. İlk anaokulu Almanya'da "*Kindergarten* (Çocuk Bahçesi)" ismiyle açılmıştır (Oğuzkan ve Güler, 1996).

19. yüzyılda *Darwin*'in yayımladığı (1877) "*Bir Bebeğin Biyografik Taslağı*" adlı yapıtı, çocuk psikolojisi için önemli bir adım sayılır. Daha sonra 1882'de "*Çocuğun Zihni*" isimli yapıtıyla ün yapan *Preyer*, çocuk psikolojisinin babası sayılır. *Preyer*'in bu çalışması, çocuğun özellikle zihinsel gelişimini ele alan sistemli bir rapordur. Çocuk psikolojisine deneysel görüşü getiren *Stanley Hall*'dur. *Gessel*, *Goddard*, *Terman* gibi ünlü arkadaşlarıyla birlikte *Hall*, çocuk ve ergenin davranışı, ilgi ve yetenekleri üzerinde durmuştur. *Hall* ve arkadaşları bu verileri gözlem, sorgu cetvelleri ve deneysel yöntemlerle elde etmişlerdir. 20. yüzyılın başlamasıyla Çocuk psikolojisi alanındaki çalışmaların yaygınlaştığı görülmektedir. 1905'te Fransız psikolog *Alfred Binet*, geliştirdiği zeka ölçeğini yayınlamıştır. Daha sonra *Terman* ve arkadaşları bu ölçeği Amerika koşullarına uyarlayıp geliştirmekle kalmamışlar, Çocuk Psikolojisi için gerekli bazı bilimsel araştırma yöntemlerini de düzenlemişlerdir. *Arnold Gesell* ve çalışma arkadaşlarının 10 ve daha aşağı yaşlardaki binlerce çocuk üzerindeki ayrıntılı gözlemleri bu yüzyılın önde gelen gelişim psikolojisi çalışmaları arasında sayılır. 20. yüzyılda çocuk psikolojisine katkısı olan uzmanlar arasında deneysel öğrenme psikologu *Thorndike*; Davranışçılık'ın kurucusu *Watson*; Şartlı Refleks Kuramı'nın sahibi *Pavlov* sayılabilir. Görüşlerini "yaşayarak öğrenme" ilkesine dayandıran *Dewey*, yüzyılımızın ünlü bir düşünürü olduğu kadar psikologu olarak da dikkati çeker. Çocuğun zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimi üzerinde ayrıntılı çalışmaları olan *Jean Piaget* 20. yüzyılın en önemli psikologları arasında yer alır. Çocuk konusunda çalışmalar yapılırken çocukların bilişsel gelişimlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Genetik epistemoloji ve bilişsel gelişim alanında çığır açıcı çalışmalar yapmış olan İsviçreli bilim adamı *Jean Piaget*, çocukta düşünce ve dil gelişiminin bir süreklilik içinde değil de, evrelerden geçerek oluştuğunu ve birey çevre ilişkilerinde etkin bir şekilde yapılandığını ortaya koymuştur. *Piaget*'e göre çocukların tamamen kendilerine has zihinsel işleyişleri ve bakış açıları vardır. Çocuk zihniyetinin yetişkinin zihniyetiyle hiçbir ilişkisi olmadığını öne süren *Piaget*, çocuğun mantığının kendine özgü ve düşüncesinin de ben merkezli olduğunu öne sürmektedir. Çocuk kendisi için gelişir, kendi tarzında eğlenir, aklın kavramsal bilgileriyle ilgisi yoktur ve çelişki bilmez. Çocuk ancak başkalarının düşüncesiyle temasa geçtiği zaman mantıklı olmaya başlar. Çok sayıda çocuk üzerinde yaptığı gözlemler çocukların bilişsel gelişimini evrelere ayırmasına yol açmıştır. (Erden, 2007, s. 62) Dış dünyadan yalnızca izlenimler almakla kalmayıp zekasını etkin bir tarzda yapılandıran çocukta bilişsel gelişim, dönemler ilerledikçe çocukların kavrama ve problem çözme yeteneklerinin geliştiği dört evrede gerçekleşir (Bacanlı, 2000, ss. 64-72; Erden, 2007, s. 64):

1. Duyusal / Sensori-motor dönem (0-2 yaş)
2. İşlem öncesi dönem (2-7 yaş)
3. Somut işlemler dönemi (7-12 yaş)
4. Soyut işlemler dönemi (12 ve sonrası)

Çalışmaya konu olan 10-11 yaş grubu çocukların da dahil olduğu okul çağı adı verilen 7-12 yaş arasındaki devrede çocuğun bilişsel gelişimi temel değişiklikler gösterir. Piaget bu aşamaya somut işlemler devresi adını vermiştir. Piaget'ye göre bu devrede çocuk yeni ve son derece etkin zihinsel beceriler geliştirmektedir ve çocuğun zihinsel gelişiminin temelinde, onun çevresiyle sürekli etkileşim halinde bulunması yatar. Bu dönemde çocuk bir olayı diğer insanların gözünden görmeye başlar. Kitlenin değişmezliği kavramı, sınıflama becerileri, cinsiyet rolleri, hayal ve gerçek olguları bu dönemim belirleyici özellikleridir (Bacanlı, 2000, ss. 68-70; Cüceloğlu, 1996, ss. 349-352; Erden, 2007, ss. 67-68). Hatta 10-11 yaşındaki, çocukların yaratıcılığının doruk noktasında olduğu düşünülmektedir (Smith ve Carlsson, 1985'ten aktaran Gündoğan, Arı, Gönen, 2013).

Kütüphane / Bilgi Kullanıcısı: Kavramsal Yaklaşım

Kütüphane/Bilgi kullanıcısı olarak 10-11 yaş grubundaki çocukların bilgi arama davranışlarının incelendiği bu çalışmada "*kullanıcı*" terimini kavramsal olarak açıklamakta yarar görülmüştür. Çünkü kütüphanelerin en temel unsurlarından biri bilgi hizmetlerinin sunulacağı kullanıcı kitlesidir. Daha önceleri "*kullanıcı*" terimi yerine "*okur*" ya da "*okuyucu*" kelimeleri kullanılırken, gelişen teknoloji ve çeşitlenen materyaller okur terimi yerini kullanıcı terimine bırakmıştır. Bu gelişmeler ışığında kütüphaneler, dermesini hem nitelik hem de nicelik bakımından hedef kullanıcı kitlesine uygun bilgi hizmeti verebilmek üzere tasarlamalı ve sürekli geliştirerek güncellemelidir. Kullanıcısı az olan bir kütüphanenin varlık nedenini sorgulaması ve dermesine ilgi duyabilecek kullanıcı profilini çıkararak bu kişileri onlara yönelik bilgi hizmetlerinden haberdar edecek çalışmalar yapması gerekmektedir. Aksi takdirde kütüphanelerin gelecekte varlık gösterebilmeleri mümkün görünmemektedir (Yılmaz, 2005). Bu nedenle her kütüphane kendi mevcut ve potansiyel kullanıcılarının bilgi gereksinimlerini iyi analiz etmeli, bilgi erişimde karşılaştıkları güçlükleri tespit ederek onlara yönelik hizmetler tasarlamalı ve bu hizmetlerden kullanıcılarını düzenli olarak haberdar etmelidir.

Kütüphane ve Bilgi Bilimi Çevrimiçi Sözlüğü'nde "*kullanıcı (user / patron)*" "*Bir kütüphanenin bilgi kaynaklarından ve hizmetlerinden -iye olsun ya da olmasın- yararlanan kişi*" olarak tanımlanmaktadır (Online, 2012). Kütüphanecilik ve Bilgi Yönetimi Terimler Sözlüğü, "*kullanıcı*"yı "*Bir kütüphanenin hizmetlerini kullanan kişi*" olarak tanımlamaktadır (Mortimer, 2007, s. 219). Alkan'ın makalesine göre kullanıcı "*Kütüphanenin hizmet vermeyi amaçladığı kişi*"dir (Alkan, 1992, s. 137). Yılmaz, kullanıcı hak ve sorumluluklarına ilişkin hazırladığı standart denemesinde "*kullanıcı*"yı "*Bilgi ve Belge Merkezine başvuran kişi, değişik konulardaki bilgi ve belge gereksinimini karşılamak amacıyla Merkez'in sunduğu çeşitli tür ve biçimlerdeki bilgi ve belge hizmetlerinden yararlanan kişi*" olarak tanımlamaktadır (Yılmaz,

2005). Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'ne göre “kullanıcı”; “Kütüphanelerde verilen hizmet ve olanaklardan yararlananları” ifade etmektedir (Halk, 2012).

Bilgi Arama Davranışı Konusunda Yapılmış Çalışmalar

Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı literatürde kullanıcı araştırmaları içinde değerlendirilen ve farklı kullanıcı grupları üzerinde araştırılan alt konulardır. Bu tür kullanıcı araştırmaları, kütüphane ve bilgi merkezlerinin kullanıcılarını ve onların bilgi gereksinimlerini analiz etmelerine ve onlar için tasarlayacakları hizmetlerini bu analiz sonuçlarını göz önünde bulundurarak oluşturmalarına yardımcı olmak amacıyla gütmektedir. Bu hizmetler, kullanıcıların bilgi gereksinimlerine uygun derme geliştirilmesi, kullanıcı eğitim programlarının hazırlanması vb. pek çok konuyu kapsamaktadır. Bu bağlamda bilgi arama davranışı, “*farkına varılan bir bilgi gereksiniminin karşılanmasıyla ilgili dürtünün yerine getirilmesi için yürütülen bireysel bir etkinlik*”, bilgi arama ise “*bilgi kaynakları arasından, gereksinimlere en uygun olan bilgiyi tanımlama ve seçme işlemi*” olarak tanımlanmaktadır (Uçak, 1997, s. 319).

Yabancı literatürde bilgi arama davranışı konusunda yazılmış çok fazla bilimsel yayın mevcuttur (Taylor, 1968; Rouse ve Rouse, 1984; Kuhlthau, 1991 ve 1993; Ellis, Cox ve Hall, 1993; Wilson, 1999; Beaulieu, 2000; Steinerova ve Susol, 2005; Case, 2006; Savolainen, 2007; Lee ve Song, 2015). Bu yayınlara tarihsel bağlamda bakıldığında; geçmiş yıllarda daha çok bilgi arama davranışı kuram ve modelleri ele alınırken günümüze gelindiğinde daha çok uygulamaya yönelik araştırmalar yürütüldüğü görülmektedir. Yetişkinleri konu alan bu araştırmalara, çalışmanın sınırlılıkları gereği detaylı olarak yer verilmemiştir ancak yabancı literatürde çocukları konu alan bilgi arama davranışları araştırmalarına aşağıda değinilmiştir.

Bilgi arama davranışları hakkındaki araştırmaların, ülkemizde 1997 yılında Nazan Özenç Uçak'ın “Bilgi Gereksinimi ve Bilgi Arama Davranışı” isimli çalışmasıyla literatüre girdiği görülmektedir (Uçak, 1997) Bu çalışmada konu ile ilgili kavramsal açıklamalara yer verilmekte ve bu alanda çalışmalar yapılmasına yol açacak önerilerde bulunmaktadır. İnternette bilgi arama davranışlarını konu alan bir çalışmada (Uçak ve Al, 2000) daha etkili bilgi merkezleri ve sistemleri oluşturulmasına yol açması bakımından bilgi arama davranışları araştırmalarının önemine değinilmekte ve kullanıcı merkezli araştırmaların artırılarak bu araştırmaların sonuçlarına göre kullanıcılar için sürekli eğitim ve kütüphaneciler için de hizmet içi eğitim programları düzenlenmesi önerilmektedir. Kullanıcının bilişsel yapısı, ilgililik ve bilgi arama davranışı ve bu kavramlar arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada (Uçak ve Olşen Güzeldere, 2006) kullanıcının bilişsel yapısının bilgi arama sürecinde ön plana çıktığı ve bu konuda yapılacak kapsamlı çalışmaların daha etkili bilgi sistemlerinin tasarlanmasında önemli rolü olduğu vurgulanmaktadır. Halk kütüphanesi kullanıcılarının bilgi arama davranışlarının analiz edildiği bir yüksek lisans tezinde (Özlük, 2006) halk kütüphanelerinin kullanıcı hizmet kalitesini artırmaya yönelik önerileri barındıran ve kendi alanında örnek teşkil edecek sonuçlara ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin internette bilgi arama davranışlarının konu edildiği bir çalışmada (Kurulgan ve Argan, 2007) öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun interneti araştırma

yapmak için kullandıkları vurgulanmakta ve çalışmanın sonunda öğrencilere bilgi kaynakları kullanma becerisi kazandırmak amacıyla eğitimler verilmesi, kütüphanecilerin web sitelerini konularına göre sınıflandırması, kütüphane web sayfalarında çevrimiçi veritabanlarının bulunması ve kütüphanelerin ağ eğitimi programı düzenlemesi önerilmektedir. Bir Meslek Yüksek Okulu'nda okuyan 460 üniversite öğrencisinin bilgi arama davranışlarının incelendiği bir çalışmada (Altay, Gürdal, Yılmaz, 2012) öğrencilerinin önemli bir bölümünün bilgi arama için elektronik ortamı tercih ettiği vb. sonuçlara ulaşılmış ve kullanıcı eğitimlerinin önemine dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmaların dışında yerli literatürde belirli meslek gruplarının bilgi arama davranışlarını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda akademisyen mühendislerin (Tanrıku, 2006), tarihçilerin (Birinci, 2007), gazetecilerin (Önal, 2008), öğretim üyelerinin (Najjari, 2010) bilgi arama davranışları hakkında yapılmış çalışmalardır.

Çocukları Konu Alan Bilgi Arama Davranışı Çalışmaları

İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin internette arama yaparken kullandıkları bilgi arama davranışlarının keşfedilmesi amaçlanan ve nitel bir çalışmada (Walcott, 1998) öğrencilerin bilgi arama sürecine bir arama planı oluşturmaksızın doğrudan başladıklarını ve genel olarak deneme-yanılma yöntemiyle bilgi aramalarına devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, erken yaşlardan itibaren çocuklara araştırma yapma becerilerinin ve doğru bilgi arama davranışlarının kazandırılmasının önemini vurgulamaktadır. İnternette bilgi arama problemlerini ortaya koymak amacıyla 5. ve 6. sınıflar üzerinde yapılan bir araştırmada (Schacter, Chung, Dorr, 1998) öğrencilere verilen araştırma ödevlerinin yapısının öğrencilerin bilgi arama süreçlerinde etkili olduğu ve çoğu zaman aradıkları bilgiye erişmekte zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada öğrencilere verilen araştırma ödevlerinin iyi bir şekilde tanımlanmasının öğrencilerin araştırma ödevlerini yaparken daha başarılı olmalarına yol açtığı belirtilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin elektronik ortamdaki bilgiyi nasıl değerlendirdikleri hakkında yapılan bir araştırmada (Hirsh, 1999) çocukların elektronik ortamda eriştikleri tüm verilere güvendikleri, yazarın otoritesi, bilginin doğruluğu ve kaynağın güvenilirliği gibi endişeler taşımadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, çocukların elektronik ortamdaki kaynakları daha etkili kullanabilmesi için bilgi okuryazarlığı eğitimlerine ve yaşa uygun ara yüzlere ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır. 7 yaşındaki çocukların kendi kütüphane ve medya merkezindeki bilgi arama davranışları incelenen çalışmada (Cooper, 2002) yetişkinlerden farklı olarak öğrenme süreçlerindeki çocukların arama stratejileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Lise çağındaki belirlenen 9.sınıf öğrencileri üzerinde yapılan, interneti bilgi ve iletişim aracı olarak kullanım biçimlerinin öğrenci özellikleri açısından incelendiği bir çalışmada (Yalçınalp ve Aşkar, 2003) öğrencilerin interneti belirli koşullar sağlandığında kütüphaneye ve diğer kaynaklara tercih ettikleri izlenimi verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, öğrencilerin bilgiye erişime ve bilgiyi kullanmaya yönlendirmek için öğretim ortamlarının tasarlanmasının önemine dikkat çekmektedir. İlk ve ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin internette nasıl

arama yaptıklarını oluşturdukları model üzerinden ortaya koymak üzere yapılan bir çalışmada (Guinee, 2004) öğrencilerin en çok araştırma sorularını oluşturmakta zorlandıklarını, arama sürecine bildikleri web sitelerini ziyaret ederek başlayıp daha sonra arama motorlarına yöneldikleri gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Çalışma, internette bilgi arama becerilerinin geliştirilebilmesinin ancak müfredat ile bütünleştirilmesi ile mümkün olabileceğini vurgulamıştır. İlköğretim 3. sınıf öğrencilerinin bilgi arama davranışlarını inceleyen kapsamlı bir çalışmada (Nesset, 2008) öğrencilerin bilgi arama süreçlerinde hem basılı bilgi kaynaklarını hem de internetteki elektronik bilgi kaynaklarını kullanırken bazı problemler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bulgulara göre öğrencilerin basılı bilgi kaynaklarında bilgi ararken aradıkları bilgiyi kolayca bulamamaları ve daha çok zamana ihtiyaç duymaları nedeniyle zorlandıkları, internetteki elektronik kaynaklarında bilgi ararken araştırma planı olmaksızın aramaya başlamaları nedeniyle zorlandıkları tespit edilmiştir. Çalışma, arama motorlarının ve web sitelerinin tasarımlarının öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olması gerekliliğine ve öğrencilerin erken yaşlardan itibaren bilgi arama becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim programlarının hazırlanmasının önemine dikkat çekmektedir. İlköğretim öğrencilerinin interneti ve arama motorlarını kullanma durumlarını inceleyen bir çalışmada (Sakarya, Tercan ve Çolaklar, 2011) internetin bilgi kaynağı olarak ilk sırada geldiği, öğrencilerin interneti en çok evden ve bilgi arama, oyun oynama ve haberleşme amaçlarıyla kullandıkları, en çok kullanılan arama motorunun Google olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmada internetin eğitim-öğretim sürecinde önemli bir bilgi kaynağı haline geldiği, özellikle proje ve performans ödevlerinin yapılmasında öğrencilerin internetten yararlandığı belirtilmiştir. 13-14 yaş grubundaki 8. sınıfta okuyan 149 öğrenci üzerinde yapılan ve bu öğrencilerin internete ilişkin tutumlarını ve davranışlarını ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmada (Ekici ve Uçak, 2012) bilgiye gereksinim duyan öğrencilerin ilk olarak ve yoğunlukla internete başvurdukları ve internetin öğrenciler tarafından kolayca her türlü bilgiye erişilebilen bir bilgi kaynağı olarak algılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma öğrencilerin bilgi erişim araçlarını etkin kullanabilmeleri için onlara küçük yaşlarda araştırma becerisinin kazandırılmasının önemi vurgulanmaktadır.

Literatürde öğrencilerin kontrolü dışında bilgiye erişim sürecinde karşılaşılan problemlere dikkat çeken çalışmalar (Bilal, 2002 ve 2012; Nesset, 2008) da yer almaktadır. Bu çalışmalar öğrencilerin internette bilgi aramada karşılaştıkları problemlerin en önemli kaynağının arama motorlarının ve web sitelerinin çocuklara uygun olmayan tasarım özellikleri olduğunu ortaya koymaktadır. Ortaokul öğrencilerinin bilgi kaynağı olarak internete yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada (Henkoğlu vd. 2015) öğrencilerin bilgiye erişimde ilk olarak interneti tercih ettikleri ancak bilgiye erişimde bireyden ve ortamdan kaynaklanan problemler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, bireylere internette araştırma yapma becerilerini de kapsayan bilgi okuryazarlığı eğitimlerinin erken yaşlarda verilmesinin ayrıca öğretmenlere de bu konuda beceri kazandırılmasının önemine dikkat çekilmektedir.

Bulgular: Kütüphane / Bilgi Kullanıcısı Olarak Çocukların Bilgi Arama Davranışları

Çocuklar doğaları gereği stratejik düşünmeden ve verilmiş bir ödevin tamamlanması için gereken bilginin planlı bir şekilde aranmasından yoksun oldukları için onların bilgi gereksinimlerinin ve bilgi arama davranışlarının yetişkinlerden farklı ele alınması gerekmektedir (Khalthu, 1998; Walter, 1994; Shenton ve Dixon, 2003'dan aktaran Uçak ve Al, 2000).

Çocuklar büyüdükçe davranışlarının şekillenmesinde anne babalarının ve diğer çocukların etkileri giderek fazlalaşmaktadır. Aynı zamanda toplumsal davranışların gelişimi büyük ölçüde çocukların bir takım özel yaşantıları tarafından tayin edilir. Bireysel yaşantıları sırasında çocuklar hem yardımseverlik ve işbirliği gibi olumlu davranışları hem de saldırganlık davranışlarını kazanırlar. Yardımseverlik ve paylaşma gibi davranışlar, ilk yaşlardan itibaren taklit, sosyal öğrenme ve modeli örnek alma yoluyla yerleşmeye başlamaktadır. Ortada bir model olduğunda ve çocuğa ne yaptığını açıkladığında olumlu toplumsal davranış çocuk tarafından örnek alınmaktadır. Modelin yetişkin olması da gerekmez başka bir çocuk da model olarak alınabilir (Hökelekli, 2008, s. 38). Çocuğun model alarak öğrendiği olumlu veya olumsuz davranışlar gibi bilgi arama davranışı da o çocuğun yakın çevresindeki kişilerin bilgi arama davranışı ile benzerlik gösterecektir.

Kullanıcı araştırmalarından biri olan bilgi arama davranışlarının analiz edilmesi kullanıcıların bilgi ile ilişkisi hakkında kapsamlı bilgilerin toplanması için önemli bir araç olduğunu belirtmiştik. Bu nedenle çocukların bilgi ararken karşılaştıkları güçlüklerin tespit edilmesi ve bu güçlüklerin giderilmesi için yeni yöntemler önerilmesine yönelik olarak bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formu ile 10-11 yaş grubu çocuklardan oluşan 4. sınıf öğrencilerinin nasıl bilgi aradıkları, bilgi ararken ne tür engellerle karşılaştıkları, hangi kaynakları niçin tercih ettikleri, eriştikleri bilgiyi nasıl kullandıkları ve kendilerine özgü bilgi gereksinimlerini gidermek için nasıl iç görü sağladıkları ve süreç boyunca ne düşünüp neler hissettikleri tarama araştırması yöntemi ile araştırılacaktır. Tarama araştırmasında çok sayıda insanın geçmişi, davranışları, inançları ya da tavırları ile ilgili bilgi toplamak için yazılı bir anket formu ya da resmi görüşme tekniği kullanılmaktadır (Neuman, 2010, s. 395).

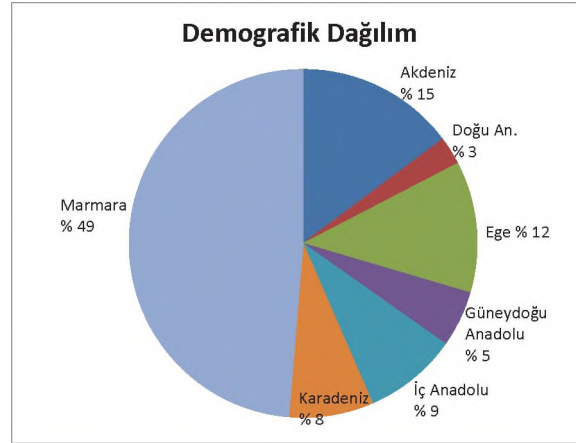
Çocuklar, fiziksel ve psikolojik farklılık göstermelerinin yanı sıra aldıkları eğitim, yetiştikleri çevre ve yetiştiriliş tarzlarının farklı olmasının getirdiği bir takım değişkenler nedeniyle çok çeşitli gelişim özellikleri gösterirler. Bu farklılıkları en aza indirmek daha genel-geçer sonuçlara ulaşabilmek amacıyla çocuklara yönelik araştırmalar ve incelemeler çeşitli yaş gruplarına ayrılarak yapılmaktadır. Bu çalışmada çocuğun sınıflama becerilerinde de gelişme gösterdiği 5 ile 12 yaşları arasında değerlendirilen somut operasyon devresindeki okul çağı çocuklarının bilgi arama davranışının araştırılması hedeflenmiştir. Orta çocukluk diye de adlandırılan 7-12 yaş çocukluk döneminde özellikle 10-11 yaş çocuklarına yoğunlaşılmasının bazı nedenleri vardır. 10-11 yaş çocuklarının, bilgi somut biçimde kendilerine verildiği zaman bilgiyi sistemli ve mantıklı bir biçimde işleyebilmesi, zamanlarının büyük bir bölümünü okulda geçirdikleri için daha meraklı, daha sosyal olmaları ve okuma, yazma, matematik gibi

yeteneklerinin gelişmiş olması (Bacanlı, 2000, ss. 68-70; Cüceloğlu, 1996, ss. 349-352; Erden, 2007, ss. 67-68). Bu araştırmaya konu olmalarında en önemli etkenlerdir.

Piaget'e göre okul çağı olarak da adlandırılan 5-12 yaş döneminde yeni ve son derece etkin zihinsel faaliyetler gerçekleştirebileceklerini daha önce belirtmiştik. Bilişsel gelişmenin her çocukta gösterdiği yön, gittikçe soyutlaşan ve karmaşıklaşan bir zihinsel operasyonlar dizisidir ancak bu evrede bir çocuğun 10 yaşında bu gelişmeyi tamamlaması beklenir. Normal koşullarda bu dönemdeki bir çocuğun düşünme, okuma, yazma ve bilgisayar kullanma becerilerine sahip olabilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Bu nedenlerle anket formu, kendilerine verildiği zaman bilgiyi sistemli ve mantıklı bir biçimde işleyebilmeleri, zamanlarının büyük bir bölümünü okulda geçirdikleri için daha meraklı, daha sosyal olmaları ve okuma, yazma, matematik gibi yeteneklerinin gelişmiş olması nedeniyle evren olarak seçilen 10-11 yaş grubundaki çocuklardan oluşan 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Anket ile çocukların bilgiye bakışları, bilgi ararken izledikleri yol, bilgiyi kullanma yöntemleri ve bilgiye erişimde karşılaştıkları güçlükler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çocukların kütüphanede ve internette bilgi arama davranışlarını analiz etmek amacıyla hazırlanan üç bölümden oluşan anketteki sorular Nessel'in çalışmasından uyarlanmıştır (Nessel, 2008, s. 289). Uzman görüşü alınarak nihai şekli verilen anket ilk önce bir devlet okulundaki 4. sınıf öğrencilerine sınıf öğretmenleri tarafından uygulanarak sınanmıştır. Uygulama sonrası öğretmenlerin görüş ve önerileri doğrultusunda anket soruları güncellenmiştir. Güncel form teknoloji sınıfı ortamında öğretmen ve araştırmacı gözetiminde çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Sınıf bazında uygulamaya alınan öğrencilerden her biri bir bilgisayarda oturarak internet üzerinden formunu doldurmuştur. Uygulama her sınıf için ortalama 15 dakika sürmüştür. Anket 17-21 Ocak 2013 tarihleri arasında Özel Darüşşafaka İlkokulu 4.sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Anket uygulanan çocuk sayısı 65'i erkek, 50'si kız olmak üzere toplam 115'dir ve 5 şubeden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde genel ve demografik özellikler, ikinci bölümünde elektronik ve basılı kaynaklarda bilgi arama ile ilgili eğilimler, üçüncü bölümde ise elektronik ve basılı kaynaklarda bilgi aramaya ilişkin düşünceler hakkında bilgi toplamak amaçlanmıştır.

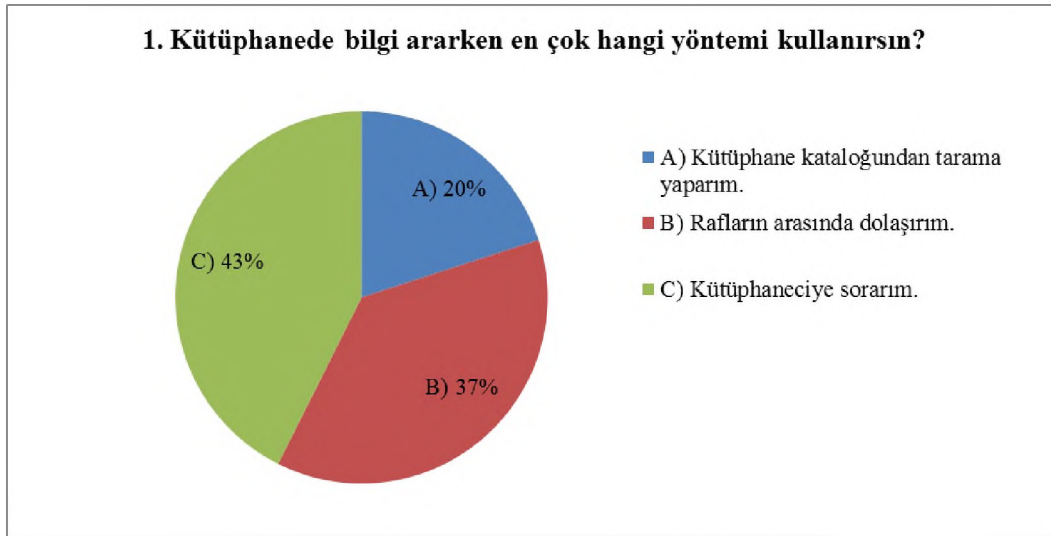
Anket uygulanan öğrencilerin % 49'u Marmara, % 15'i Akdeniz, % 12'si Ege, % 9'u İç Anadolu, % 8'i Karadeniz, % 5'i Güneydoğu Anadolu ve % 3'ü Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelmiştir (Grafik 1).

(Grafik 1): Anket Uygulanan Çocukların Demografik Dağılımı

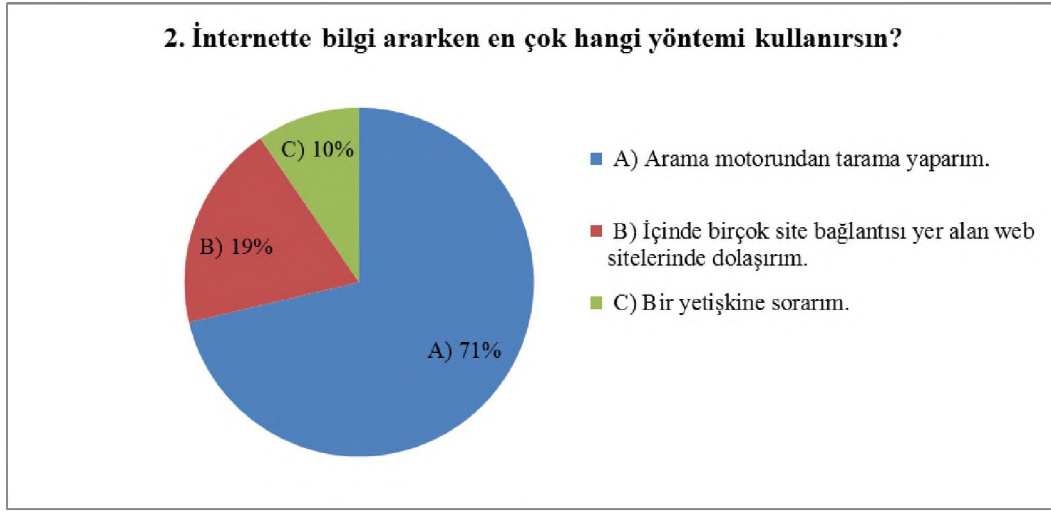
Çocukların Bilgi Arama Davranışları ve Eğilimleri

Kütüphanede bilgi ararken en çok hangi yöntemi kullandıkları sorusuna çocukların %43'ü kütüphaneciye sorarım, %37'si rafların arasında dolaşırım, %20'si kütüphane kataloğundan tarama yaparım yanıtını vermiştir. Bu verilere göre bu yaş grubu çocuklarının %80 gibi büyük bir çoğunluğunun kütüphanede bilgi ararken mutlaka bir rehber ve kütüphanede nasıl bilgi arayabilecekleri ile ilgili bir eğitime gereksinim duydukları görülmektedir (Grafik 2).

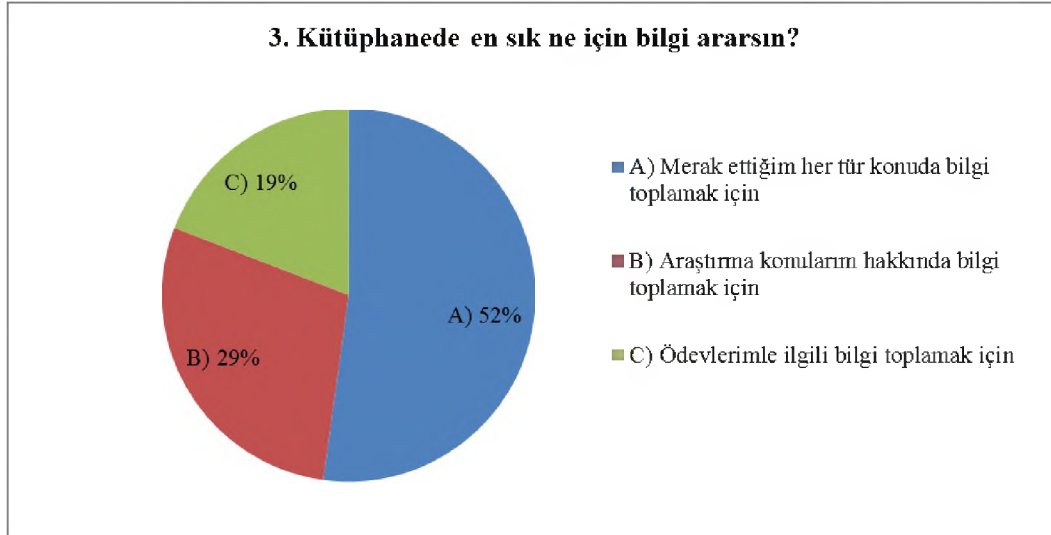
(Grafik 2): Kütüphanede bilgi arama yöntemi

İnternette bilgi ararken en çok hangi yöntemi kullandıkları sorusuna çocukların %71'i arama motorundan tarama yaparım, %19'u içinde birçok site bağlantısı yer alan web sitelerinde dolaşırım, %10'u bir yetişkine sorarım yanıtını vermiştir. Bu sonuçlar, çocukların interneti kütüphane, arama motorunu ise kütüphane kataloğu yerine kullandıklarını göstermektedir (Grafik 3).

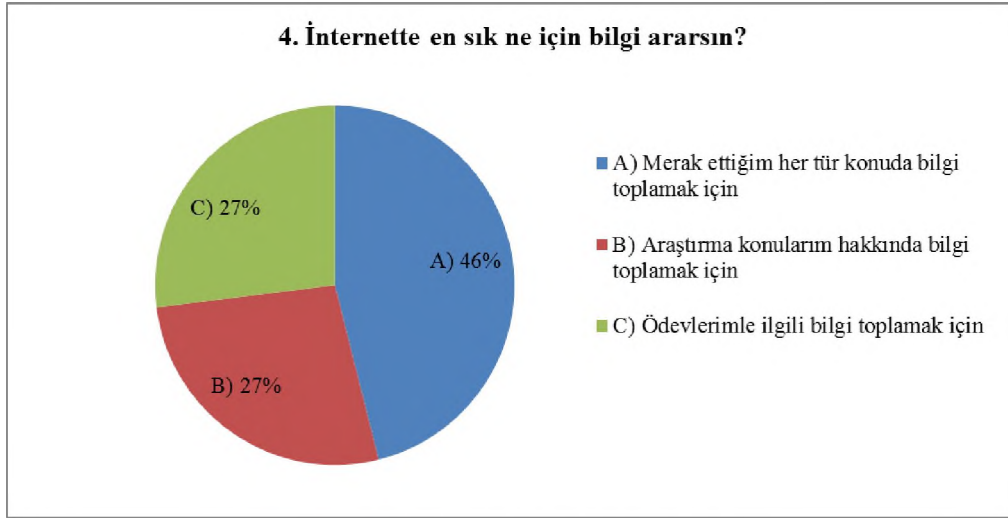
(Grafik 3): İnternette bilgi arama yöntemi

Kütüphanede en sık ne için bilgi aradıkları sorusuna çocukların %52'si merak ettiğim her tür konuda bilgi toplamak için, %29'u araştırma konuları hakkında bilgi toplamak için, %19'u ödevleri ile ilgili bilgi toplamak için yanıtını vermiştir. Çocukların kütüphaneyi sadece ödev ve araştırma yapılan bir yer değil, merak ettikleri her tür konuda bilgi arayabilecekleri bir yer olarak görmeleri sevindiricidir ve çocuk kullanıcılarına yönelik stratejik planlar yapmayı düşünen kütüphaneler için çok önemli bir ipucu niteliğindedir (Grafik 4).

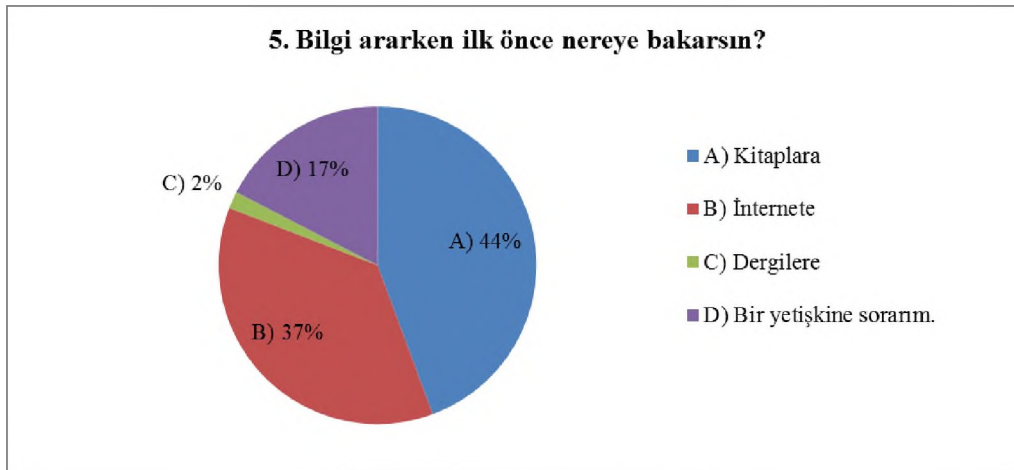
(Grafik 4): Kütüphanede bilgi arama amacı

İnternette en sık ne için bilgi aradıkları sorusuna çocukların %46'sı merak ettikleri her tür konuda bilgi toplamak için, %27'si araştırma konuları hakkında bilgi toplamak için, kalan %7'si de ödevleri ile ilgili bilgi toplamak için yanıtını vermiştir. Araştırma ve ödev hakkında bilgi toplamak için interneti kullandığını belirtenlerin toplam oranı %54'tür. Çocukların yarıdan fazlasını ifade eden bu rakam ödev ve araştırmalarda internetin önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir (Grafik 5).

(Grafik 5): İnternette bilgi arama amacı

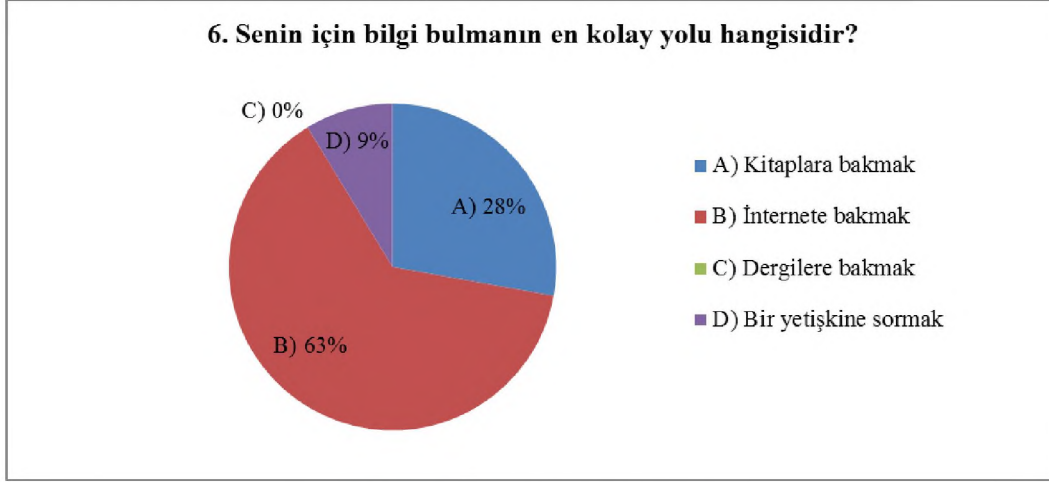
Bilgi ararken ilk önce nereye bakarsın sorusuna çocukların %44'ü kitaplara, %37'si internete, %2'si dergilere bakırım yanıtını vermiştir. Çocukların %17'si ise bir yetişkine sorarım yanıtını vermiştir. Bu verilere bakıldığında bu yaş grubu çocukların bir kısmının bilgi aramalarında yetişkinlerin rehberliğine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Çocukların sadece %2'sinin bilgi aramalarında güncel bir bilgi kaynağı olan dergileri ilk bakılacak yer olarak görmeleri düşündürücüdür. Bu sonuç, ülkemizde çocuklara yönelik bilgi içerikli dergi sayısının azlığı ve dergi kullanımının yaygın olmayışına işaret etmektedir (Grafik 6).

(Grafik 6): Bilgi kaynağı önceliği

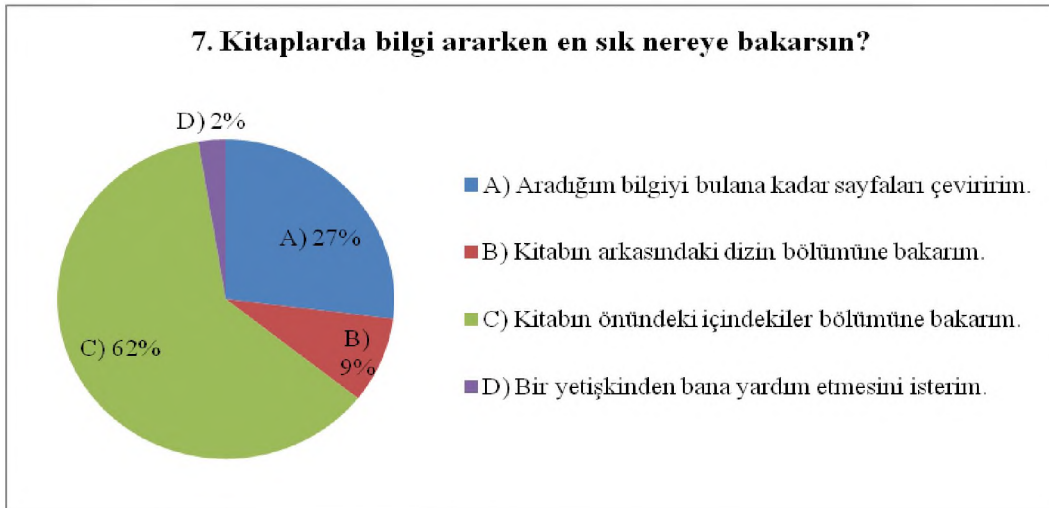
Bilgi bulmanın en kolay yolunun hangisi olduğuna ilişkin soruya çocukların %63'ü internete bakmak, %28'i kitaplara bakmak, %9'u bir yetişkine sormak şeklinde yanıt vermiştir. Dergilere bakmak, hiçbir çocuk tarafından bilgi bulmanın kolay yönlerinden birisi olarak değerlendirilmemiştir. Bu sonuç, güncel bilgi kaynaklarından olan dergilerin bir araştırma kaynağı olarak görülmemesi veya dergilerin farkında olunmaması açısından çarpıcıdır. Ayrıca bu sonuç; çocukların çoğunluğunun bilgi aramanın en kolay yolunu internet olarak görmeleri onların düzeyine uygun nitelikli elektronik bilgi kaynaklarının hazırlanmasının ne kadar

önemli bir konu olduğunu göstermektedir. Çocuklara yönelik tercihen açık erişimli ve Türkçe elektronik bilgi kaynaklarının üretilmesi, onların internetteki herhangi bir arama motorundaki sonuçların arasında anlayabilecekleri düzeyde bilgiye erişmek için zaman kaybetmelerine engel olabilecektir. (Grafik 7).

(Grafik 7): Bilgi arama kolaylığı

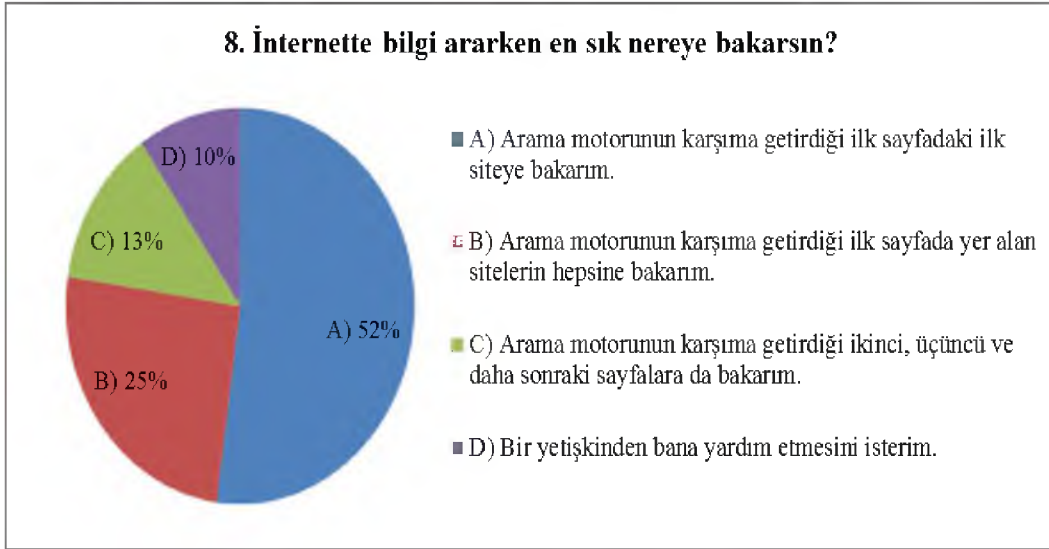
Kitaplarda bilgi ararken en sık nereye bakarsın sorusuna çocukların %62'si kitabın içindekiler bölümüne baktığı, %27'si aradığı bilgiyi bulana kadar sayfaları çevirdiği, % 9'u kitabın dizin bölümüne baktığı yanıtını vermiştir. Çocukların %2'si ise bir yetişkinden yardım etmesini istediği yanıtını vermiştir. Anket uygulanırken çocukların çoğu dizinin ne olduğunu sormuştur. Çocukların dizin hakkında bilgisi olmaması, çocukların düzeyine uygun dizini olan bilgi kaynaklarının olmadığı ve olanların da onlara öğretilmediği şeklinde yorumlanabilir (Grafik 8).

(Grafik 8): Basılı bilgiyi arama yöntemi

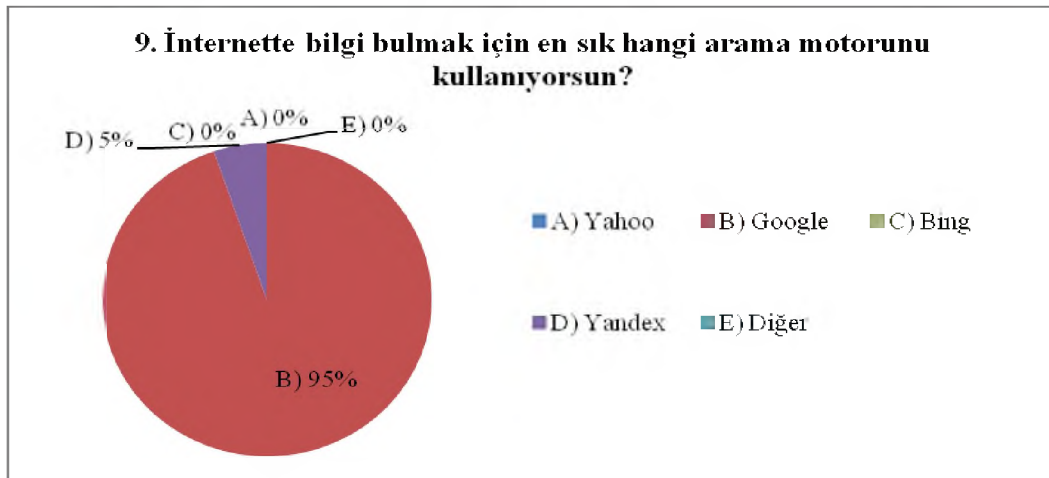
İnternette bilgi ararken en sık nereye baktıkları sorusuna çocukların %52'si arama motorunun karşına getirdiği ilk sayfadaki ilk siteye bakarım, %25'i arama motorunun karşına getirdiği ilk sayfadaki sitelerin hepsine bakarım, %13'ü arama motorunun karşına getirdiği

ikinci, üçüncü ve daha sonraki sayfalara da bakarım, %10'u ise bir yetiştikinden kendisine yardım etmesini isteyeceği yanıtını vermiştir. Bu sonuç, çocukların arama motorunun başarısına bağımlı olduklarını, bir başka deyişle çocukların aradıkları bilgiye kesin isabetle erişmelerinin arama motorunun insafına kaldığını düşündürmektedir. Bu nedenle internet sitesi üreticilerinin içeriklerinin metadata bilgilerini doğru bir şekilde girmeleri ve arama motorları ile senkronizasyonu mutlaka sağlamaları gerekmektedir (Grafik 9).

(Grafik 9): İnternette bilgiyi arama yöntemi

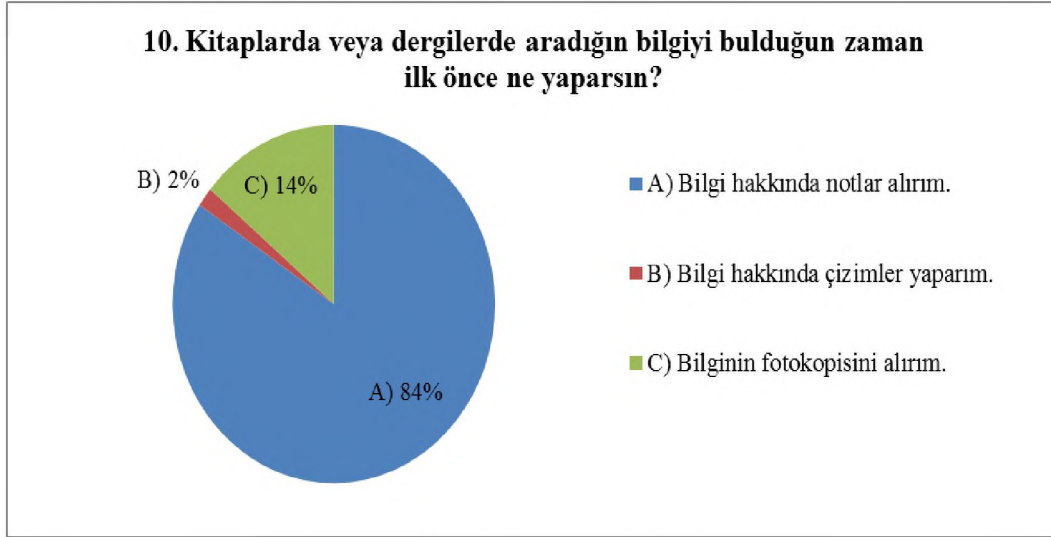
İnternette bilgi bulmak için en sık hangi arama motorunu kullandıkları sorusuna çocukların %95'i Google, %5'i Yandex yanıtını vermiştir. Bu sonuç, araştırmaya konu olan çocuklar arasında benzer çalışmalarda olduğu gibi (Henkoğlu, 2015; Sakarya ve diğerleri, 2011; Griffiths ve Brophy, 2005) Google'ın en çok kullanılan arama motoru olduğu tespit edilmiş, bununla birlikte Yandex arama motoru kullanım oranının ilerleyen yıllarda artabileceği düşünülmektedir (Grafik 10).

(Grafik 10): Arama motoru tercihi

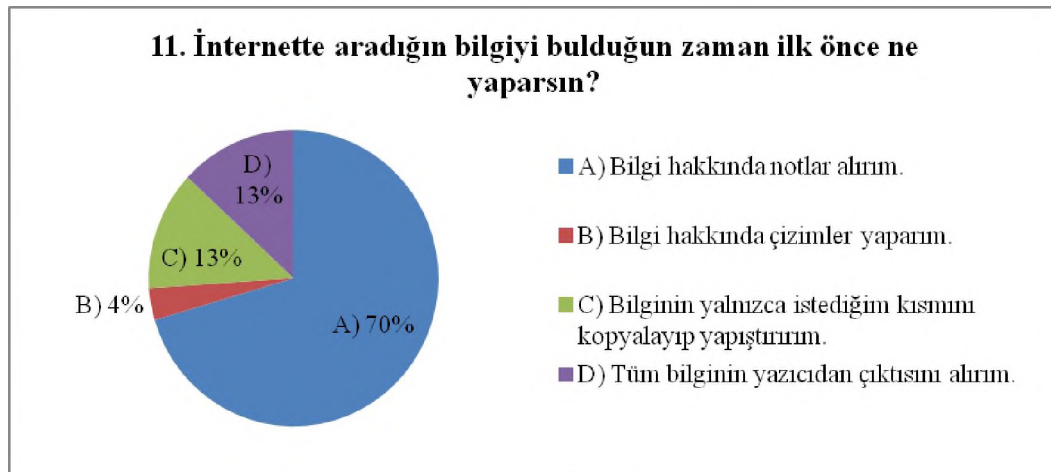
Kitaplarda veya dergilerde aradığı bilgiyi bulduğu zaman ilk önce ne yaptığı sorusuna

çocukların %84'ü bilgi hakkında notlar alırım, %14'ü bilginin fotokopisini alırım, %2'si de bilgi hakkında çizimler yaparım şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuçlara göre çoğunluğun verdiği bilgi hakkında notlar alma durumu çocukların bilgiyi kullanma konusunda bilinçli olduklarının bir göstergesi niteliğindedir (Grafik 11).

(Grafik 11): Basılı bilgiyi kullanma biçimi

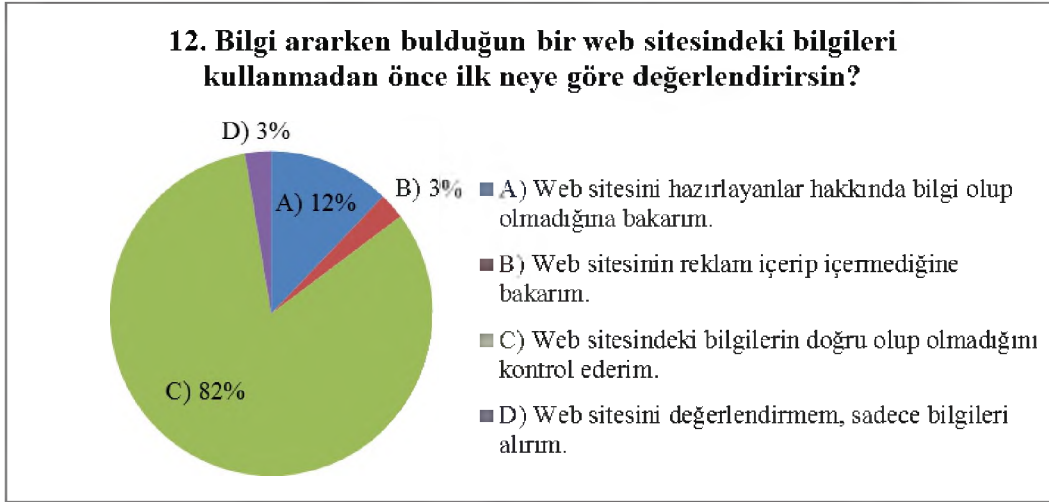
İnternette aradıkları bilgiyi buldukları zaman ilk önce ne yaptıkları sorusuna çocukların %70'i bilgi hakkında notlar alırım, %13'ü bilginin yalnızca istediğim kısmını kopyalayıp yapıştırırım, %13'ü tüm bilginin yazıcıdan çıktısını alırım, %4'ü bilgi hakkında çizimler yaparım şeklinde yanıt vermiştir. Bu veriler, bir önceki soruda kitap veya dergilerle ilgili yanıtlara yaklaşık bir sonuçtur. Bu sonuçlar, çocukların internetteki bilgi kullanım sorumluluğu konusunu tartışmaya açması bakımından önemlidir (Grafik 12).

(Grafik 12): Elektronik bilgiyi kullanma biçimi

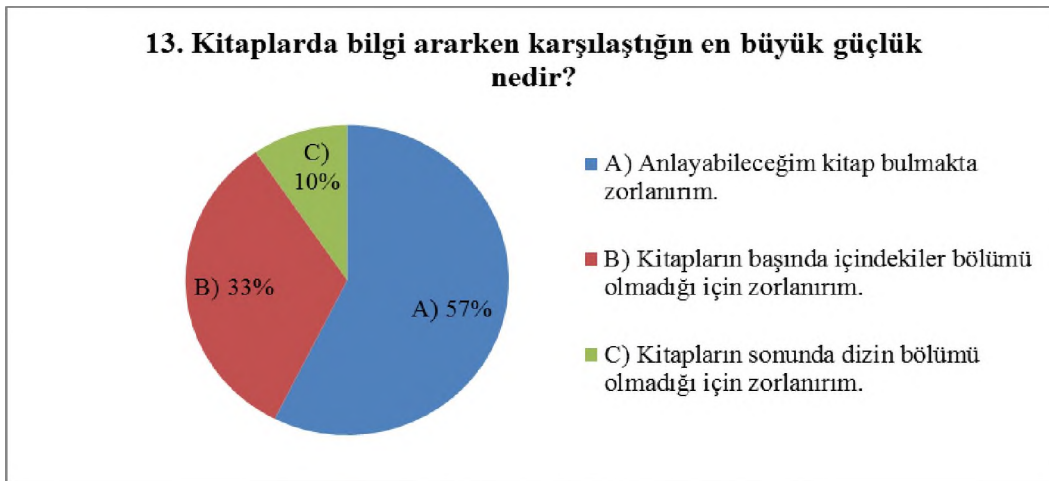
Bilgi ararken buldukları bir web sitesindeki bilgileri ilk neye göre değerlendirdikleri sorusuna çocukların %82'si web sitesindeki bilgilerin doğru olup olmadığını kontrol ederim, %12'si web sitesini hazırlayanlar hakkında bilgi olup olmadığına bakarım, %3'ü web sitesinin reklam içerip içermediğine bakarım, %3'ü web sitesini değerlendirmem sadece bilgileri alırım

şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuç, çocukların internette bilgi ararken buldukları bilginin doğru olup olmadığına ilişkin ciddi endişeler taşıdığını göstermektedir. Bu endişeler nedeniyle çocuklar, internette herhangi bir web sitesinde buldukları bilgileri başka web sitelerindeki bilgilerle karşılaştırarak buldukları bilginin doğruluğunu anlamaya çalışmaktadırlar. Çocukların kullandığı bu yöntem, yanlış bilgilerin bile denetimsizce ve hızla yayıldığı internet ortamında pek de sağlıklı sonuçlar vermeyecektir (Grafik 13).

(Grafik 13): Elektronik bilgiyi değerlendirme biçimi

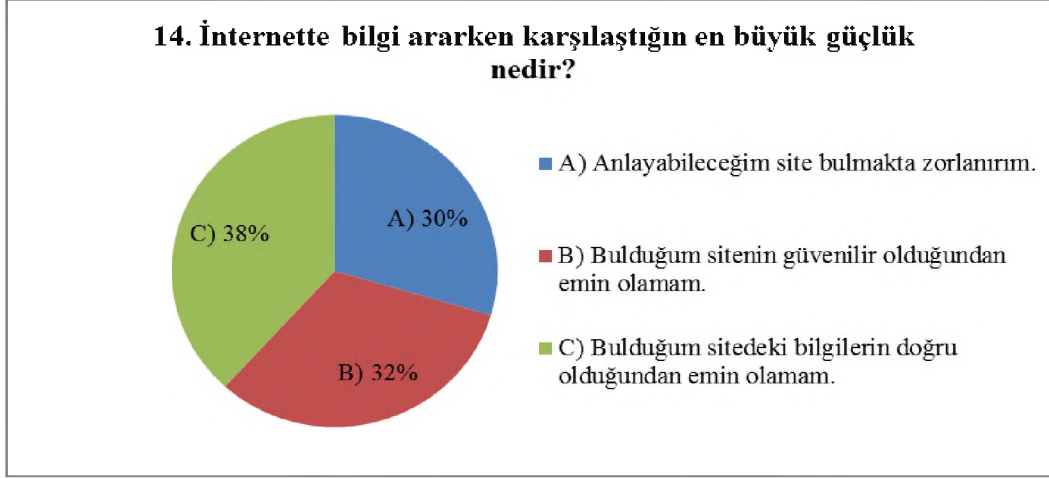
Kitaplarda bilgi ararken karşılaştıkları en büyük güçlüğü ne olduğu sorusuna çocukların %57'si anlayabileceğim kitap bulmakta zorlanırım, %33'ü kitapların başında içindekiler bölümü olmadığı için zorlanırım, %10'u kitapların sonunda dizin bölümü olmadığı için zorlanırım şeklinde yanıt vermiştir. Bu sonuç, çocukların araştırmalarını yapabilecekleri kendi düzeylerine uygun hazırlanmış basılı Türkçe bilgi kaynaklarının da yeterli sayıda ve yaygın kullanımda olmadığını işaret etmesi bakımından çarpıcıdır (Grafik 14).

(Grafik 14): Kütüphanede bilgi arama zorluğu

İnternette bilgi ararken karşılaştıkları en büyük güçlüğü ne olduğu sorusuna çocukların %38'i bulduğum sitedeki bilgilerin doğru olduğundan emin olamam, %32'si bulduğum sitenin güvenilir olduğundan emin olamam, %30'u anlayabileceğim site bulmakta zorlanırım şeklinde

yanıt vermiştir. Bu sonuç, çocukların genel olarak internette buldukları bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği ile ilgili şüpheleri olduğu ve internette kendi yaşlarına uygun anlayabilecekleri düzeyde bilgi bulmakta zorlandıklarını göstermesi bakımından çarpıcıdır (Grafik 15).

(Grafik 15): İnternette bilgi arama zorluğu

Çocukların Elektronik ve Basılı Kaynaklarda Bilgi Aramaya İlişkin Görüşleri

Anketin sonunda çocukların elektronik ve basılı bilgi kaynaklarının zor ve kolay yönlerini serbestçe yazabileceği açık uçlu iki sorulmuştur. Bu açık uçlu sorular aracılığı ile elde edilen nitel verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi tekniği metinlerin içeriklerinin objektif, sistematik ve nicel olarak tanımlanmasını sağlamak amacıyla kullanılan bir tekniktir (Berelson, 1952). İnternette bilgi aramanın kolay ve zor yönleri ile ilgili fikirlerini yazmaları istenilen 15. soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde; Çocuklara göre internette bilgi aramanın en kolay yönünün “*hızlıca bilgiye ulaşmak*” ve en zor yönünün “*anlaşılır bilgiye ulaşmak*” olduğu tespit edilmiştir. Bu soruya verilen diğer yanıtlara göre çocuklar; internette buldukları bilginin doğruluğundan şüphe duyuyor, internette bilgi arama konusunda eğitim almak ve bilgiye tek bir yerden erişmek istiyor, bilgisayarın gözleri yorduğunu, internet erişiminin yaygın ve daha kolay olması gerektiğini, internetin hazırcılığa ve kolaya kaçmalarına neden olduğunu, sitelerdeki reklam ve yönlendirmelerin dikkatlerini dağıttığını düşünüyor ve yaşlarına uygun olmayan zararlı ve virüslü sitelerle karşılaştıklarını belirtiyorlar. Çocukların bu tür nedenlerle internette bilgi ararken zorlandıkları tespit edilmiştir.

Ansiklopedi, kitap, dergi gibi basılı kaynaklarda bilgi aramanın kolay ve zor yönleri ile ilgili fikirlerini yazmaları istenilen 16. soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde; Çocuklara göre basılı kaynaklarda bilgi aramanın en kolay yönünün “*içindekiler gibi yönlendirici kısımların bulunması*” ve en zor yönünün “*içindekiler gibi yönlendirici kısımların bulunmaması*” olduğu tespit edilmiştir. Bu soruya verilen diğer yanıtlara göre çocuklar; basılı kaynaklardan edindikleri bilginin daha doğru ve daha güvenilir olduğunu, basılı kaynaklarda bilgi aramanın kendilerine araştırma becerisi kazandırdığını, araştırma sonucu erişilen bilgilerin kendilerine başarıya duygusu yaşattığını, bilgiye tek bir yerden ulaşmalarına imkan sağladığını düşünmektedir. Bu

soruya verilen yanıtlara göre çocuklar; seviyelerine uygun düzeyde Türkçe basılı bilgi kaynağı bulmakta zorlanıyorlar, buldukları bilgi kaynağından nasıl yararlanacaklarını tam olarak bilmiyorlar ve bu kaynaklarda bilgi aramanın yavaş olduğunu düşünüyorlar. Çocukların bu tür nedenlerle basılı kaynaklarda bilgi ararken zorlandıkları tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Uçak ve Güzeldere (2006, s. 8), uzun yıllar bilgi erişim sistemlerinin kullanıcı etkeni göz ardı edilerek incelendiği ve geliştirildiği, bununla birlikte artık bilgi erişim sistemlerinde bilginin düzenlenişi, sunumu, kişinin bilişsel yapısı ve bilgi arama davranışı gibi faktörlerin, istenen bilgiye veya doğru dokümanlara erişimi etkileyebileceğinin fark edilmiş olduğuna dikkat çekmişlerdir (Tamdoğan, 2009, s. 162). Kütüphane ve bilgi merkezleri bilgi sistemlerini kullanıcılarının gereksinimlerine göre tasarlayabilmek için kullanıcılarını iyi tanımak durumundadır. Kullanıcı araştırmalarından biri olan bilgi arama davranışlarının analiz edilmesi kullanıcıların bilgi ile ilişkisi hakkında kapsamlı bilgilerin toplanması için önemli bir araçtır. Günümüzde çok çeşitli isimlerle hizmet veren birçok kütüphane ve bilgi merkezinin en önemli kullanıcı grubu çocuklardır. Bu nedenle onların bilgi ile ilişkisinde rehberlik edecek uzmanların çocuk ve çocukluk kavramlarına hakim olan, çocuk gelişimi ve psikolojisinden anlayan kişiler olması gerekmektedir. Sürekli gelişen ve değişen teknolojik araçlardan yararlanılarak çocukların bilgi arama davranışlarının düzenli olarak analiz edilmesi, onların bilgi ararken karşılaştıkları güçlüklerin tespit edilmesini ve bu güçlüklerin giderilmesi için yeni yöntemler geliştirilmesine yol açacaktır.

Çalışmada ulaşılan bulgular ışığında, kendine has dinamikleri içeren ve özel bir kullanıcı grubu olan çocukların bilgi arama davranışlarını temel alan daha fazla çalışmanın yapılmasının gerektiği değerlendirilmektedir. Çeşitli yaş grupları üzerinde çocukların bilgi arama davranışlarını ortaya çıkaracak çalışmalar yapılması onlara yönelik bilgi hizmeti tasarlanması aşamasında yönlendirici olacaktır. Çocukların bilgi arama süreçlerinde bir yetişkine ihtiyaç duydukları dikkate alınarak onların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olarak kütüphanede ve internette bilgi arama becerileri kazanmalarını sağlayacak kullanıcı eğitimleri verilmelidir. Çocuklar bilgi arama ortamlarından kaynaklanan güçlükler yaşamaktadır. Bunların en önemlisi kendi yaş ve gelişim düzeylerine uygun bilgi kaynakları bulamamalarıdır. Bu nedenle çocukların bilgi gereksinimlerini doğrultusunda Türkçe dilinde basılı ve elektronik bilgi kaynakları üretilmelidir.

Çocukların çoğunluğu internette bilgi ararken en sık arama motorunun karşısına getirdiği ilk sayfadaki ilk siteye baktıklarını belirtmişlerdir. Bu tür bir yaklaşım çocukların, reklamları önceleyen siteleri tıklama oranını artırma riski taşımaktadır. Bu nedenle çocukların bilgi arama faaliyetleri yetişkinlerin kullanımındaki arama motorlarına emanet edilmemelidir ve onların yaş ve düzeylerine uygun içerikte Türkçe arama motorları tasarlanmalıdır.

Çocuklar hem elektronik hem de basılı kaynaklarda bilgi ararken içerik yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar yaşamaktadır. Anlayabileceği düzeyde basılı bilgi kaynakları bulmakta

zorlanmaları ve internette buldukları bilgilerin doğruluğundan emin olamamaları hem basılı hem de elektronik Türkçe içerik sorununa işaret etmektedir.

Çocukların internette bilgi arama davranışları üzerine yapılan çalışmalar göstermektedir ki günümüzde internet hız ve kullanım kolaylığı açısından çocuklar için vazgeçilmez bir bilgi kaynağı konumundadır. Ancak internette çocuklara özel hazırlanmış doğru ve güvenilir bilgi içeren Türkçe içeriklere ulaşmak oldukça zordur. Bu sonuçlar bize çocukların günden güne denetimsiz bir şekilde artarak çoğalan aşırı ve düzensiz içeriklerle dolu internet dünyasında aradıkları doğru bilgiye güvenilir web siteleri aracılığı ile erişmelerinin ne kadar önemli bir konu olduğunu göstermektedir. Çocukların bilgi arama süreçleri başka bir deyişle araştırma serüvenleri genel kullanımdaki arama motorlarına emanet edilmemelidir. Diğer taraftan çocuklara uygun ansiklopedi ve içindekiler ile dizin gibi yönlendirici bölümler içeren güncel basılı Türkçe bilgi kaynakları da oldukça kısıtlıdır. Ülkemizde çocukların kullanabileceği halk ve okul kütüphanelerinin durumuna bakıldığında tüm çocukların bu kısıtlı kaynaklara fırsat eşitliği ilkesi dahilinde fiziksel olarak erişmeleri de mümkün görünmemektedir. Bu nedenle internetin ve basılı bilgi kaynaklarının olumlu yönleri birleştirilerek çocuklara uygun doğru ve güvenilir bilgi içeren elektronik bilgi kaynakları üretilmesi ve mümkünse açık erişim olanakları ile internet üzerinden dijital kütüphane biçiminde yayınlanması gerekmektedir.

Çocuklara yönelik elektronik bilgi kaynaklarından oluşan Türkçe içerikli bir dijital kütüphanenin inşasında; TÜBİTAK, Milli Eğitim Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ile çocuklar yararına çalışmalar yapan üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ortak projeler geliştirmeli ve bu projeleri hayata geçirmelidirler. Bu süreçte, özellikle içerik sağlanması ve yönetimi hususunda hem kütüphaneciler hem de öğretmenler aktif görev almalı ve sıkı bir işbirliği yapmalıdırlar.

Kaynakça

- Alkan, N. (1992). Üniversite kütüphanesi sisteminde kütüphaneci-kullanıcı etkileşimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 6 (3), 133-141.
- Altay, A., Akın Gürdal, S. ve Yılmaz, İ. A. (2012, 31 Mayıs-02 Haziran). *Meslek Yüksekokul öğrencilerinin bilgi arama davranışı özellikleri üzerine bir araştırma: Kırklareli Üniversitesi Pınarhisar Meslek Yüksekokulu örneği*. Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu'nda sunulan bildiri. 1 Temmuz 2015 tarihinde <http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/198/14.html.pdf?sequence=1> adresinden erişildi.
- Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bayram, Y. (2005). Türk Edebiyatının ilk çocuk dergisi Mümeyyiz (1869-1870). *Hece*, 104-105 (Ağustos-Eylül), 484-500.
- Beaulieu, M. (2000). Interaction in information searching and retrieval. *Journal of Documentation*, 56 (4), 431-439.

- Bilal, D. (2012). Ranking, relevance judgment, and precision of information retrieval on children's queries: Evaluation of Google, Yahoo!, Bing, Yahoo! Kids, and ask Kids. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 63 (9), 1879-1896.
- Bilal, D. ve Kirby, J. (2002). Differences and similarities in information seeking: children and adults as web users. *Information Processing & Management*, 38 (5), 649-670.
- Birinci, H. G. (2007). Tarihçilerin bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 21 (1), 29-44.
- Case, D. O. (2006). Information behavior. *Annual Review of Information Science and Technology*, 40 (1), 293-327.
- Cooper, L. Z. (2002). A case study information seeking behavior in 7 year old children in a semistructured situation. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 53 (11), 904-922.
- Cüceloğlu, D. (1996). İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çocuk (1999). *Axis 2000 Büyük Ansiklopedi* içinde (c. 3.cilt, ss. 258-262). İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Ekici, S. ve Özenç Uçak, N. (2012). İlköğretim öğrencilerinin internette bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 26 (1), 78-96.
- Elkind, D. (1999). Çocuk ve toplum: Gelişim ve eğitim üzerine denemeler [Elektronik versiyon]. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Ellis, D., Cox, D. ve Hall, K. (1993). A comparison of the information seeking patterns of researchers in the physical and social sciences. *Journal of Documentation*, 49 (4), 356-369.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2007). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim – Öğrenme – Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Guinee, K. (2004). *Internet searching by K-12 students: a research-based process model*. Chicago: Association for Educational Communications and Technology.
- Gurbetoğlu, A. (2007). II. Meşrutiyet Dönemi çocuk dergilerinde çocukluk anlayışı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40 (2), 63-92.
- Gündoğan, A., Arı, M. ve Gönen, M. (2013). Yaratıcı hayal gücü testi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13 (1), 7-20.
- Gürdal Tamdoğan, O. (2009). Enformasyon zincirinde bilgi erişim sistemleri, bilgi erişim sürecinde kütüphane kurumu ve diğer bilgi merkezleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (1), 151-168.
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği [Elektronik versiyon], *T.C. Resmi Gazete*, (28170 11 Ocak 2012).
- Heywood, C. (2003). *Baba bana top at! : Batı'da çocukluğun tarihi*. İstanbul: Kitap Yayınevi.

- Hirsh, Sandra G. (1999). Children's relevance criteria and information seeking on electronic resources. *Journal of the American Society for Information Science*, 50 (14), 1265-1283.
- Hökelekli, H. (2008). *Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Düşünce Kitabevi Yayınları.
- İnal, K. (2001). Çocukluğun uzun yüzyılları. *Virgül*, 42, 12-15.
- İnal, K. (2003). Gelenekselden postmoderne çocukluğun sosyo-kültürel tarihi. *Virgül*, 61, 6-12.
- Karakaş, S. (2001). *Türkiye Çocuk Kültürü Bibliyografyası (1928-2000)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Karataş, Ateş, E. (2014). *Çocukların bilgi arama davranışlarının analizi ve çocuklara yönelik elektronik bilgi kaynakları içeren bir veritabanı tasarımı*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kuhlthau, C. C. (1991). Inside the search process: information seeking from the user's perspective. *Journal of the American Society for Information Science*, 42 (5), 361-71.
- Kuhlthau, C. C. (1993). A principle of uncertainty for information seeking. *Journal of Documentation*, 49 (4), 339-355.
- Kurulgan, M. ve Argan, M. (2007). Anadolu Üniversitesi öğrencilerinin internette bilgi arama davranışı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 291-304.
- Lee, J. M. and Song, Y.S. (2015). Mobile information-seeking behavior: A comparative study. *IFLA Journal*, 41 (2), 153-161.
- Mortimer, M. (2007). *LibrarySpeak: A Glossary of Terms in Librarianship and Information Management*. USA: Total Recall Publications.
- Najjari, T. (2010). Tebriz Üniversitelerindeki Öğretim Üyelerinin bilgi arama davranışları ve bilgi-iletişim teknolojilerinin bu davranışlar üzerindeki etkisi. *Bilgi Dünyası*, 11 (2) 390-407.
- Nesset, V. (2008). *The information-seeking behaviour of grade-three elementary school students in the context of a class Project*. Unpublished doctoral dissertation, McGill University, Canada.
- Neuman, W. L. (2010) *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. İstanbul: Yayınodası Yayıncılık.
- Neydim, N. (2000). Çocuk ve edebiyat: Çocukluğun kısa tarihi, edebiyatta çocuk figürleri. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, Ş. ve Güler, O. (1996) *Okul Öncesi Eğitimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Online Dictionary for Library and Information Science* [Electronic version]. USA: ABC CLIO.
- Onur, B. (2001). *Dünyada ve Türkiye'de değişen çocukluk: 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi 16-18 Ekim 2000 (Bildiriler)* [Elektronik versiyon]. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) Yayınları.
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Onur, B. (2007). *Çocuk, tarih ve toplum*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Önal, İ. (2008). Türkiye'de gazetecilerin bilgi gereksinimlerinin ve arama davranışlarının

- değerlendirilmesi. *Bilgi Dünyası*, 9 (2), 286-314.
- Özenç Uçak, N. (1997). Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı. *Türk Kütüphaneciliği*, 11 (4), 315-325.
- Özenç Uçak, N. ve Olşen Güzeldere, Ş. (2006). Bilişsel yapının ve işlemlerin bilgi arama davranışı üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 20 (1), 7-28.
- Özenç Uçak, N. ve Al, U. (2000). İnternette bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 14 (3), 317-331.
- Özlük, H. K. (2006). *Halk kütüphanesi kullanıcılarının bilgi arama davranışı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Rouse, W.B. ve S. H. Rouse. (1984). Human information seeking and design of information systems. *Information Processing and Management*, 20 (1,2), 129-138.
- Sakarya, S., Tercan, İ. ve Çoklar, A. N. (2011, 22-24 September). İlköğretim öğrencilerinin interneti ve arama motorlarını kullanım durumları. 5 th International Computer & Instructional Technologies Symposium'da sunulan bildiri. 8 Haziran 2015 tarihinde <http://web.firat.edu.tr/icits2011/papers/27621.pdf> adresinden erişildi.
- Savolainen, R. (2007). Information behavior and information practice: reviewing the 'umbrella concepts' of information-seeking studies. *The Library Quarterly*, 77 (2), 109-27.
- Schacter, J., Chung, G. ve Dorr, A. (1998). Children's internet searching on complex problems: performance and process analyses. *Journal of the American Society for Information Science*, 49 (9), 840-849.
- Steinerova, J. and Susol J. (2005). Library Users in Information Behaviour. *Online Information Review*, 29 (2), 139-156.
- Şerefioğlu Henkoğlu, H., Mahiroğlu, A. ve Keser, H. (2015). Ortaokul öğrencilerinin bilgiye erişim aracı olarak internete yaklaşımları: Betimleyici bir çalışma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6 (1), 72-110.
- Taylor, Robert S. (1968). Question negotiation and information seeking in libraries. *Journal of College and Research Libraries*, 29 (3), 178-94.
- Walter, V. (1994). The information needs of children. *Advances in Librarianship*, 18, 111-129.
- Wilson, T.D. (1999). Models in information behavior research. *Journal of Documentation*, 55 (3), 249-70.
- Wolcott, M. S. (1998). *Information seeking and the world wide web: A qualitative study of seventh-grade students' search behavior during an inquiry activity*. Unpublished doctoral dissertation, University of San Francisco The Faculty of the School of Education Learning and Instruction, San Francisco.
- Yalçınalp, S. ve Aşkar, P. (2003). Öğrencilerin bilgi arama amacıyla interneti kullanım biçimlerinin incelenmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2 (4), 100-107.
- Yavuzer, H. (1993). Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2008). *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, E. (2005). Kullanıcı hakları ve sorumlulukları: Bir standart denemesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 19 (3), 1-18.